

Христя Алчевска

Clematis

Новий Џорк 1964

diasporiana.org.ua

ХРИСТЯ АЛЧЕВСЬКА

C L E M A T I S

П О Е З І Ї

Упорядкував і додав листування та біографію
родини Алчевських

Інж. Сава Зеркаль

Видав Інж. Петро Марченко

Новий Йарк 1964 р.

ВІД УПОРЯДЧИКА

Збірка "CLEMATIS" Христі Алчевської була надрукована у видавництві «ЧОРНОМОР» в Каліші, таборі інтернованих вояків Армії Української Народньої Республіки в 1922 році на 38 сторінках, розміру 12 X 20 см., на дуже мізерному папері, якого тоді взагалі бракувало, в накладі Українського Громадського Комітету в Празі, головою якого був поет, публіцист, громадський, політичний діяч і міністер Української Народньої Республіки Микита Шаповал (Сріблянський); керівником «Чорномору» був генерал поручник Микола Шаповал (рідний брат Микити).

Виїжджаючи з Каліша в 1923 р. до Праги, а потім до Франції, Ген. Микола Шаповал забрав зі собою оригінал збірки "CLEMATIS" і тримав у власному архіві. По смерті Миколи Шаповала в 1948 р. в Парижі, всі архивні матеріали покійного полишилися на власність його дружини Антоніни Антонівни Шаповал, а коли вона померла у 1953 році, то всі архіви полишилися в осідку Української Громади у Франції, Париж.

27 липня 1955 р., оригінал збірочки "Clematis", голова Громади п. Іван Бондар переслав до Видавництва „Українське Громадське Слово” в Новому Йорку, для надрукування другим накладом. Фінансові труднощі унеможливили цю збірочку видати.

Упорядковуючи цей збірничок до видання, вважаємо за потрібне тут подати ті листування, які привели до появи самої збірочки: поетичні твори та вкінці біографічні дані про родину Алчевських і саму поетесу.

Знаючи попередню прихильну критику на "Clematis", я рішився її видати. Не кожний задум переводиться в життя відразу, так сталося й з моїм задумом: залишився я без праці і без заробітків, а за той час „доріс” й до пенсії. Фі-

нансова неспроможність не дозволила мені виконати це завдання, але надії на здійснення не покидали мене.

16 березня 1962 р. Христі Олексіївні Алчевській припала 80 річниця з дня її народження. Подумав собі, що це обов'язок цілого нашого суспільства відзначити цю річницю нашої поетеси, особливо нашого жіноцтва, що таке чуле на святкування і звеличання визначних українських жінок, тому вирішив запропонувати видання "Clematis"-у „Союзіві Українок Америки" у Філядельфії. Додавши до збірки деякі біографічні дати поетеси і її батьків, дня 25. XI. 1961 р. передав до Централі США у Філядельфії машинопис "Clematis"-у до розгляду і друку. Після довшого очікування дня 21 лютого 1962 р. від США одержав назад машинопис і листа з таким приписом:

«На жаль, нам неможливо приступити до видання збірки поезій... Роковини Христі Алчевської згадаємо в нашому журналі, бо дуже цінимо поетичну творчість цієї поетки. Ми певні, що вся наша преса охоче частинами помістила б поезії зі збірки „Клематис", зокрема наші літературні журнали. Це було б теж дуже гарним поклоном в роковини поетки... З правдивою пошаною Олена Лотоцька — голова (в. р.).»

Збірки не видано. Поезій ніхто не вмістив в своїх журналах і газетах. Про поетесу ніхто не згадав.

Пригадав собі, що є ще друга жіноча організація в Канаді під назвою: „Організація Українок Канади ім. О. Бесарабової", Торонто. 15. X. 1962 р. цю збірку-машинопис післав до ОУК ім. Бесарабової. 20. XI. 1962 р. дістав листа в якому мене повідомлялося: «Зараз вже більше місяця — ми передали збірку до літературної коректи і саме робимо домову з друкарнею, щоб у чергу пішла до друку книжечка Х. Алчевської. За Центральну Управу ОУК С. Савчук — голова, Я. Зорич — секретар (в. р.).»

Зарядив себе на чекання, а „Клематис" не в'ється і не квітне. 20 травня 1963 р. до ОУК післав запит, що є зі збіркою? Відповідь дуже скоро наспіла, бо 25 травня 1963 р. звернено мені машинопис збірки і в листі написано: „... повідомляємо Вас, що друкувати її не зможемо... За Централь-

ну Управу: С. Савчук — голова, Я. Зорич — секретар (в. р.)”

Довідався про труднощі з виданням збірки емігрант, пенсіоніст і хорий п. інж. Петро Марченко, що оцінив літературно-мистецьку вартість поезій Христі Алчевської та, шануючи її ідейні національні поривання і служення Українському Трудовому народові, зі своїх дуже скромних збережень вирішив цю збілочку видати, за що з вдячністю згадуємо на цім місці.

Інж. Сава Зеркаль

Новий Йорк, 16 січня 1964 р.

ЛИСТУВАННЯ ХРИСТІ АЛЧЕВСЬКОЇ

1. Лист-картка. До Комітету „Голодної України” у Львові.

„Надзвичайно зворушили Ви мене допомогою через АРА (Назва допомогової організації — С. З.). Тепер люде можуть віддячуватись лише роботою задля рідної культури... Ще попрацюємо! Тепер один компоніст пише оперу на моє лібрето „Кочубеївна”. Якщо музика буде добра, то дійде й до Львова й може, скажім, Марія Шекун, співачка, виконає мені роль мою героїні... Побачимо! Відіслала до Праги нову збірку поезій під назвою тієї кримської рослини “СІ.Е.МАТИС”, що й зимою не гине на гірських вершинах. Чи не знайду видавців?...

6. XI. 1922.

Вдячна **Христя Алчевська**”.

2. Лист. До Комітету „Голодної України” у Львові.

„На ново ласкава увага з Вашого боку до мене й нова посилка... Справді, незнаю, чим можу віддячуватися. Їм тепер за десятьох тієї їжі, що дістала! Насолоджуюсь американським молоком. По різдвяних святах моє матеріяльне становище трохи поліпшилось завдяки дорученим мені перекладам Державним видавництвом історії культури (з рос. на українську мову) й викладам моїм літератури на робітничому підготовчому факультеті. Оригінальна інституція, що приймає слухачів з рівнем розвитку лише сільської школи (майже анальфabetи вони всі...).

На добру пам'ять Вам шлю другу поезію, написану в

„домі відпочинку професорів” у осени з приводу смерти професора-етнографа Мик. Сумцова в Харкові.

Ось оця моя поезія — пісня:

„Кому повім журбу мою
Серед осінніх, ясних днів?
Минулих літ відгомін-спів
Я в серці стомленім такою...
Кому повім журбу мою?”

Прощальні зграї журавлів
На південь здавна потяглись;
Останні згуки розляглись.
Що з них склався щасний спів...
Прощальні зграї журавлів...

Барвисте листя золоте, —
Минуле щастя любе те,
Що ним жила, що ним співала,
Що вік в душі своїй кохала
Ось умірає як на те...
Останнє листя золоте.”

(11 жовтня 1922 року).

Багато віршів (рукопис „Клематис”) післала Сріблянському (Шаповалові) до Праги, але він пише, що надто дорого коштує видавати, тому не можна друкувати. Ще раз дякую Вам щиро.

21 лютого 1923.

Х. Алчевська”.

(„Трибуна України”, Варшава, Квітень-Травень 1923. ч.2-3)

П Е Р Е Д М О В А

(До оригіналу)

Колись кримською зимою я йшла в гори... Вони стояли чорні, насуплені, ледви прикриті рідким снігом, і їх вершини куталися в сірі важкі хмари...

Мов заглибини кістяка межі ребрами чорніли скелисті їх ущелини, а я все йшла і йшла на узгірря, оточена гілками голих дерев...

Мені хотілось — геть від людей, — в повну тишу самоти! Й чим вище я підіймалася, тим дрібнішими й мізернішими здавались мені людські діла...

Що таке життя? Думалось мені. Щось утомлююче й пастирливе, не даючи, спокою... — І часове, — Боже, яке часове!..

Минеться все, минуть сі дрібязкові люди, — загинуть їх закони й піклування, загину може й я, а природа — природа гарна й велична існуватиме до віку, і не обходитимуть її справи землі!..

Дрібненький сніг почав крутитися вколо мене... Безшумно й рівно падали сніжинки й ховали під собою зашкарблуду землю... Зашолохтіло від них листя мертвих дубів. Усе почало вкриватися пелехом смерти.

І ось на вершині узгірря я побачила тин, до котрого під сніжною завирухою спокійно тулився клематис... Він прилагодився до зими: пушисті, сіренькі, бувші квітки його ніжно обвивали зовсім сухий хворост...

І згадалися мені пахощі його літніх квіток... Згадалося сонце... Згадався „південь”. — Росцвіт душі... Сіяючі барви і блакитне небо...

Де ж те усе поділося?.. Зіма оповила все... І тільки уривки давніх настроїв zostалися жить в моїй душі квітками єдиного, уцілілого на вершинах, клематису...

Року 1922.

Христя Алчевська.

Цю збілочку уклінно прохала б кого-небудь видати окремим відбитком у Празі, а то — загине тутки...

1922 року 14/X.

Х. А.

My Mother's Portrait

ХРИСТЯ АЛЧЕВСЬКА

CLEMATIS

ПОЕЗІЇ

ПЕРЕКЛАД З ГЕТЕ

Верни мені той час щасливий
Як юним був я і співав,
Як рій пісень ясний, мінливий,
Безжурно з серця повставав;
Коли легенькій тумани
Вкривали, світ від юних літ,
І почуття на серці ждали
Чудес від перозквітлих віт;
Коли мільон квіток весною
Рукою юною я рвав.
І діл розкішний і квітчастий
Їх мов для мене розстилав...
— Не мав нічого я і мав!.. —
Верни до істини любов
І до обману знов охоту.
І шлях, яким тоді я йшов,
І сходів сонця позолоту...
О, дай стремлінь пескутих знову,
І щастя, мук у котрім ряд.
Глибин непависти, — любови, —
Верни знов молодість назад!!!

ДО М КОГО

Чом ти стоїш переді мною
Такий чужий, такий близький?!..
Чому ти дивишся уважно
І мов розпитуєш мене?..
І всі мої думки й страждання,
І все, і радісне й сумне,
Тобі я мовчки викладаю... —
Чому? — навіщо?!.. я не знаю!..
Ба, навіть тебе тут немає?..
Се у моїй ти встав уяві!..

І розмовляєш знов зі мною.
Чорнявий, тихий і блідий...
О, ти як ночі тінь глибокий,
Як тиша сутіні — німий,
І я тебе мов ніч кохаю!..
Чому?.. навіщо?!.. я не знаю!..

8 грудня 1917.

ВІКИ Й ЛЮДИ

Минеться час... Минуться покоління,
На суд віків полишуться діла,
По днях безбожжа зродиться сумління
І скажуть всі „ось совість ожила!..”
У безвість літ дрібні відійдуть вчинки,
Поглине час негоду хвилювань,
Людам новим не буде ні хвилинки
Щоб спом'януть імен бездонну хлань.
І вас вони, — — ,
Вітчизни пси, гнобителі людей,
Забудуть теж. як злої ночі чар,
Зложивши вам проклін серед ночей!
І тая ніч вже казкою лишиться
В устах нових незлобних поколінь;
Вона життям сумирнішим затьмиться
І процвіте вогнем нових стремлінь!

Хай буде світ постійно повен віри
Що тільки ТЕ лишиться по віках,
ЩО дух робив, працюючи над міру,
А не той вік, що в людях сіяв жах...
І що палке, велике, горде, сонце
Над світом зійде в шатах світляних,
Розвіє тьму, недолю осіє,
Пісні складе в устах людей нових.

Отверзе брами щастя для самотніх,
Пригноблених юрбою й злом сердець
І як новий, нечуваний ТВОРЕЦЬ
Нове життя сотворить з мрій безплотних!..

15 грудня 1917.

ДІВЧИНА Й СПІВЕЦЬ

(Пам'яти брата)

- I. Є люди в шатах і у злоті
А в серці їх — осіння ніч,
І перед вищою красою
Душа — сповита в них нудьгою...
Йї є душі дивно — надзвичайні
Як легіт ранньої весни, —
Вони чуття в нас викликають
Найлуччі... чом — сами не знають!..
- II. Вони, як тихий дух весняний,
Проймають душу сном надій:
Мов в них весна шовковї вії
Спускає й бачить ясні мрії...
І повні всі казок чудових
Вони про щастя гомонять,
Як зелень милих оазів
Без срібла, золота і алмазів...
- III. Не знать, відкіль вони походять,
Ті душі ніжні, повні мрій: —
Живуть вони і в панськїм роді,
Самотні завше, і в народі...
І серед зла й сміття земного,
І серед пристрастей людських
У дні криваві, в дні розбою,
Чужі борцям і співам бою...

- IV. Оттак і ти дівчина мила,
Між людом темним, що зросла,
Своею ніжною душою
Сіяєш ранньою зорею.
Тобі квітки і сонця — милі,
Ти, серцем люблячи красу,
До степу ранком припадаєш
І степ цілуєш і кохаєш.
- V. У' кого вчилась розуміти
Ти чари й перли світові?
Хто навчив тебе схилятись
Перед красою і всміхатись... —
Всміхатись сонцю золотому,
Блакитним, ясным небесам,
Музику слова розуміти
І від мистецтва творів мліти?..
- VI. Творець живе для дум високих
І для нечуваних пісень;
Стоїть він вище головою
Ніж інші люди над юрбою...
Уява пишні везерунки
Плете в душі палкій його
І бачить він і там картини,
Де час для всіх безбарвно лине.
- VII. Він сам як пісня молодая
І, вічно юна в нім душа;
Його творінь не знищать роки
Як все одвічне і високе...
Мов світу — океан співає,
Оттак він творить і живе; —
Горить і перли всім дарує,
А сам згаса, вмира й німве...
- VIII. А світ... чи завше його цінить?
Він любить геніїв тоді,

- Коли в них взявши цвіт і сили,
Понасипа він їм могили...
Тоді приходить шана, слава,
За — пізний жаль і фіміам,
І над могилою німою
Троянди сіються юрбою...
- IX. І тільки іноді буває,
Що ніжна десь чиясь душа
Їх за життя ще зрозуміє
Й цього сказати їм не з'уміє...
І їм по духу квітка рідна
Самотньо вік свій доцвіте,
Красу кохаючи душею,
Але не зріднена з землею.
- X. Оттак і ти, дитино віку
Якоюсь луччою ніж наш,
Дівчино, — квітко польовая,
~~Сам~~ мов тиша степовая
В життю жорстокім і байдужім
Збагнула, в чім і де краса,
І там де ту красу ти бачиш
Зі щастя й радости ти плачеш...
- XI. Тобі в бучне, шумливе місто
Часово з тихого села
Приїхати якось довелося...
Був листопад; все одцвілося;
Нудний, холодний серцем город
Не стався рідним чимсь тобі,
І люд його тебе цурався,
Та в тебе спомини все ж остався.
- XII. Один... на серці... тихий... гарний...
Про місто... — любий, — дорогий...
Пройнятий щирістю такою, ...
Як перша ластівка весною. —

Велика сая... море люду, —
Холодних паній і панів,
Чужих душі твоїй ніжненькій,
Твоїй голівці молоденькій...

XIII. Але над ними над усіма
Щось надзвичайне, щось близьке:
—Таке, що душу всю проймає,
Хвилює, радістю сповняє...
Се — пісня!.. пісня... пісня неба!..
Почута пісня співака,
Мов між панами трав розмова,
І казка степу, — піснь чудова!..

XIV. Якесь надземне раювання
І щастя, — щастя океан!..
Нема землі, нема^є горя,
А тільки рай, — поверхня моря,
Весни легесеньке дихання
І ніжна мова солов'я...
І до душі, що так співала
Святу молитву ти складала...

XV. І був мистець для тебе богом,
І був він разом наче брат!
Могла б його ти полюбити,
Ним тільки дихати і жити...
Серед селянського спокою
Все потім згадувати ти
Про цей щасливий день спізнанку
З вогнем краси і хвилювання...

XVI. Усе тобі співець вбачався,
І недосяжний і святий!
І ти химерними думками
З його зосталася піснями...
Дарма, що він і не помітив,
Що там десь дівчина якась

До його співу прислухалась,
Йому молилась, хвилювалась...

XVII. Падворі вечір... Місяць ясний
Стоїть у небі над селом;
В кутку над темною рікою
Шепочуть хвилі з осокою...
У власній хаті, біля вікон,
Дівчина сонная лежить;
Їй місяць в хвилю цю ласкаву
Цілує косу золотаву...

XVIII. Її всміхаються усточки,
Обличчя полум'ям горить,
Хвилює груди їй дихання,
Як ниву вітра колювання.
І сон їй дивний-дивний сниться: —
Мов перед нею той співець...
Вона ж несмілива на лихо
До нього шепче тихо-тихо:

XIX. „Співаче любий, співів князю,
„Нема людей таких як ти!
„Ти мабуть ніжністю своєю,
„З душею вдієш все моєю!..
„Як подивлюсь навколо себе —
„Де ж друг для мене молодий?!
„Кругом піяцтво, бійки, зради.
„Нема душі ні в чім віради.

XX. „Та й на людей — не схожі люди!
„А ти... — відмінний весь від них-
„Таких як ти, я в нас не бачу,
„На спів же твій сміюсь і плачу.
„О, скільки щастя скрізь розлито
„В усіх кутках, по всій землі,
„Коли ти голосно співаєш
„І дух за хмари пориваєш...

- XXI. „Буя у тобі пісня степу
„Для мене рідна й дорога,
„Сія в тім співі ясна зоря
„Вечірня, повна щастя й горя.
„Твоє обличчя я кохаю
„Як образ бога на стіні,
„Мені ти маришся в дні жалю,
„Святий мій князю, мій кришталю!
- XXII. „Тебе я тільки раз зустріла,
„Ти рідний — рідний нам співець...
„О, вірю, тепер я щастя знаю,
„І всіх люблю, і всіх кохаю...
„І ти оце зробив, серденько! —
„В мені добрішим розум став...
„Не так між темністю сільською
„Я вже сумую самотою...
- XXIII. „Піду заслухаюсь над вечір
„Музики власних ніжних мрій,
„І світять з неба мені зорі,
„Де хмари плавають прозорі.
„А я журливою душею
„До тебе, князю мій, лечу,
„І згуки співу чарівного
„Пливуть у глибінь серця мого...”
- XXIV. А він їй мові відповідає: —
„Дівчино любая моя!
„Та це ж не я, це — СТЕП співає
„І в душу мрії навіває!...”
І тане образ його милий
В-ві сні у неї на очах
Вона ж сама ^{і сама} зостається,
Радіє, плаче і сміється!..
- XXV. На дворі місяць світить ясний,
До неї в вікна загляда,

Панує вколо тиша повна,
І ніч чарує незимовно...
І ледве-ледве лист тополі
Назустріч зорям шелестить,
Та верби тихі над водою
Униз схиляються з журбою...

XXVI. ... Дівчино! лишенько з тобою!..
Ой чому ти — така смутна!..
На віях в тебе перли-сльози,
І вся ти хилишся мов лоза... —
На крилах вістка прилетіла
З далеких, сяючих країв,
Що одружився там весною
Співець — із темною труною...

XXVII. Що раптом змовкла його пісня
Хороша й ясна ~~на~~чє день,
І він для квітки степової
Не зложить пісні більш нової... —
Нехай цвіте без його співу
Спокійно й далі ще вона!
А там, де хрест його камінний,
Хай льється рокіт солов'їний.

XXVIII. І він бувало так співає
Як у діброві соловей
І мрії всіх сповивши в чари
Несе далеко їх за хмари...
Живи сама як та рослинка
Чужа й незнана для людей:
Вони тебе не зрозуміли б
І цвіт надій твоїх зв'ялили б!

XXIX. До серця нишком прислухай~~т~~ся,
Бо не обманює воно...
Воно — таке у тебе чуле,
А в людях — кам'яне, — поспуле!..

Коли над вечір над землею
Зоря спускається німа
І, ніч веде ще за собою, —
Йди в поле тихою ходою!

XXX. Іди і спомин про поета,
Про князя співу й гарних мрій
Ховай в душі своїй високій
Як в прірві неба світлоокій...
Ховай поглибш, щоб не знали
Про це багатство люди злії. —
Вони відняли би у тебе
Усе, що дало тобі небо...

XXXI. Лише природа спочуває
Як слід і горю і красі
І тихо мягкістю своєю
Зменьшає горе над землею.
Іди! і вклоняться всі трави
Тобі, а зорі — втіх пішлють,
І степ, одягнутий в тумани,
Загоїть, може, свіжі рани...

XXXII. І ти, діткнувшись ногою
До сонних килимів квіток
Як тінь полинеш в темінь ночі,
Втопивши в далеч журні очі...
Чи хто зустрінеться з тобою
На стежці, в темряві життя
Щоб полюбить тебе душею
Як білу, чистую лілею?..

XXXIII. Можливо... Тільки рідко в світі
Такі от душі як твоя
З людьми — щасливими бувають
І горе серця забувають... —
Вони як лілії чудові
В журбі здебільшого цвітуть,

І таємниці цього цвіту —
Незрозумілі дітям світу...

3-го січня 1918 року.

ДО НЬОГО

Тебе я ніжно й лагідно кохаю...
Люблю тебе, люблю, люблю, люблю!..
При тобі я так тихо споминаю
Мов вальс чарівний молодість мою.
Її нема... мов легкий сон прозорий
Вона розвіялась, і з нею все.
Що так цвіло колишньою весною,
Усе кохання, — мило, — дороге...
Мої близькі... — життя весняне свято, —
Моя душа наївна й світляна,
Із нею ще... багато ще... багато...
Ах, се немов була сама мана!..
І все згоріло!.. Тільки ти сіяєш
Мені ще тихо в півтім життєвій
І сльози знов у серці викликаєш,
І кличеш знов до сяючих сновій...
І часом я на це ще озиваюсь,
Але життя зламало вже мене,
І хвиля ще... й навіки вже засне
Оте шмаття, що серцем називаєсь...

16 березня (ст. ст.) 1919 року

АПОЛЬОГІЯ «ГАННИ»

Іван Франко й Ганна.

- 1 В розбитій країні, у тяжкій недузі,
Забутий, під громом гармат він лежав...

Святині валялись кругом у нарузі,
Весь край його рідний в пожежах палав.

Гось на Вкраїні, в селі десь далекім,
УЧИТЕЛЬКА ГАННА згадала його: —
Апостолу світла в бойовищі тому
Огню уділила від серця свого
І хворого словом сердешним зогріла...

Знов віра в людину у нім ожила...
А його країна горіла й горіла
І буря криваво навколо гула...
Здіймалися вгору убогії руки
І плакали діти й ридали жінки: —
Вкраїну нам рідну, на тяжкій муці
Немов на Голготу вели вороги...

1914 року.

- 2 Привітно у вікно на мене сонце світить,
І тепло мені в нім мов від очей твоїх
І лагідно в думках таємніших моїх
Жиє любов, що ледви хто помітить...
До тебе, друже, я — з любов'ю завше ставлюсь:
Ти — біла горлиця між чорними людьми,
Ти — промінь ясних зір у царстві сліз і тьми,
У колі днів, що їх я не позбавлюсь...
І знаю добре я: ти через те прихильна
До купки темної розбійників лихих
Що серцем ти сама і соняшна, і сильна.
Їх бачиш скрізь не так як їх самих: —
Твоя свята душа собі їх уявляє
Не тим, чим є вони в буденному життю,
А вищим, кращім чимсь, у мрійнім забуттю,
І дух твій все у них благословляє...
Так дай же руку знов мені, як перш давала,
Її стискать тобі я стану з почуттям,

Хоч все змінилося, змінилося життям
Хоч може ти мене й не шанувала...

1919 року.

- 3 Ганнусенько! по правді — ти себе знаєш:
Ти мабуть і любиш, і ціниш мене, —
Завіщо... — звичайно мені не відомо, —
Це серцем я знаю, це — діло ясне: —
Ти рук моїх напис кохаєш сердечно!..
І цього вже досить: мабуть же оттак
Ми часто всміхаємось квітці маненькій
Нікчемній забутій, як пам'яти знак..
Бо ми ж її справді за віщось кохаєм!..
Послухай: я може шалено тепер
Схиляюсь ТОМУ перед духом твоїм,
Що ти — це є справжня для мене стихія
Селянства й природи з паланням своїм!
Що все, що в дитинстві з душею святою
Собі я в'являла у барвах м'ягких
В тобі вже зімою моєю предстало
Як спомин про „людськість казок золотих”.
Тепер окрім тебе у мене немає
Ілюзій і казки, та серце твоє
Усе ж наче сонце для мене сіяє
І саявом прорізує темне життя!..
І гріє, і гріє... як музика душу..
Як спомин весняний — поля в — осени,
І знову я вірить і плакати мушу,
Бо ти оживляєш дитячії сни...

Січень. 1920 року.

До Ганни

- 4 Тихенько-тихенько тобі я шепнути
Хотіла б печутні і ніжні слова

Як ти вся гориш у вогні життєвому
Так пристрасно й ясно як днина нова...
Так тихо шепнути, щоб люди сторонні
Не чули й не бачили зовсім мене,
Щоб струни, що в серці у мене поснули,
Прокинулись тільки й забули смутне.
Щоб ти це відчула, щоб тепла як повинь
ЛЮБОВ ТВОЯ СИЛЬНА ДО МАСИ ЛЮДЕЙ
Зненацька на мрії моїй зупинилась
У — день, чи у тиші глибокій ночей,
І мовчки й сердечно над нею схилились!..

Лютий, 1920.

Смерть Ганни

- 5 Мої ясні Ганнусині очі
Згасли тихо навек по весні!..
Мої любі Ганнусині мрії —
Білі лебеді — в чорній труні!..
Моє щастя — розмови дівочі —
Розпростерлися десь в небесах!..
Моя радість то — біла тернина, —
Що зів'яла в колючих сльозах!..

1 мая 1920 р.

Ганнина душа

- 6 Ти дала мені стільки **ЧУДОВИХ** хвилин
Стільки ніжності пісням і мріям,
Що тепер, коли вічним заснула ти сном,
Ще тобою живу я і мрію: —
Бачу тебе в весні я новій за вікном,
Бачу в усміхах юних, народніх

Я кохаю тебе ,хоч ти спиш вічним сном
Хоч мені вже твій зір не озріє! —

Я кохаю тебе в ніжнобілих квітках,
В вітах терну і в білому цвіті,
І у яблунях тихих над білим хрестом
Я за все більш люблю тебе в світі!..

4 мая 1920 р.

По її смерті

7 Я шукаю її у обіймах весни,
Кличу знову її ніжно до себе,
Мов нещасний Орфей Еврідику свою
Мов самотній співець свою музу...

Я стомившись жду, що побачу її, —
Все мовчить серед зелені гаю,
Тільки спів солов'я наповняє гаї: —
„Де вона, де вона — я не знаю!..”

16 мая 1920.

Її пам'яті

8 Ти мовчала як ніжностей безліч тобі
Я до ніг тобі в пісні складала,
І мій спів без надій завмирав на устах...
...О, навіщо тоді ти мовчала?!..

О, чому, коли в небо ти сине пішла,
Таємниці ти знов не розкрила: —
Чи та пісня тобі дорогою була,
Чи ти може її не любила?!..

А тепер... а тепер... ти навіки мовчиш,
Я ж без відгука гірко сумую,
І про це я запитую, замість тебе
Тільки хрест твій і землю німую...

16 мая 1920.

Ч О М У ?

Я не знаю чому, — знов на серці пісні,
Знов любити і мріять бажання...
Тихим сном оповиті тополі стоять,
Ніч — чудова; у травах зітхання ..

Я не знаю, чому божевільна душа
Знову просить ласкавого слова;
Ніч весняна дрімає, не шепче
Серед квітів — любовна розмова.

Ой скажи мені, друже, чом в серці весна:
Промайнули вже юнії літа, —
Більш не час мені мріять, сама я, одна,
А душа все ще просить привіта...

1920.

ЛИПНЕВА НІЧ

Липнева ніч поволі над землею
Так тихо лине в свіжості ночній...
Вгамуйся дух, бажаючи спокою,
Душа моя бунтарська, замовчи!..

Не все тобі носитися на крилах, —
Не все тобі до щастя марно йти: —
Настала хвиля сну по турбуваннях,
І замовчать повинна також ти!..

В тобі любов цвіла, — буяли мрії, —
Вогнем небес чудових ти жила!
Але земля твої закрила вії —
Скорися їй, засни мерщій, засни!!!
О як любила я, що тобі світить: —
Все море дум ясних мов блиски зір,
Усю красу, що лине над землею...
Засни, душе утомлена, засни!..

20 липня 1920.

ПАМ'ЯТИ МОЄЇ МАТЕРІ

Неначе сон... неначе сон,
— Осяйний, соняшний, жагучий, —
Здійснився шлях, що з малку ще
Йй маривсь в долі неминуцій: —
Щезли пута, світ вставав
І прокидався для дня нового,
І шлях роботи відкривавсь
Тоді їй для народу свого...
І все- і тихе село
У вербах мрійних серед степу,
І хата біла в вишнику,
Мов сон — у дійсності було...
У хаті світло царювало
Для тих, хто темним в хату йшов
І слово запальне лунало
Про сонце, згоду і любов...
Таке чуття до краю свого,
Вона і в міста шум несла,
Але позаздрило їй небо,
Що може бути краса така: —
Так сумно-сумно закінчило
Воно їй ті щасливі дні
І знак мовчання наложило,
На токіт серця й вільні сни!..

2 серпня 1920.

САМІТНЯ

Злотисті квіти днів моїх осінніх —
Пісень забутих спомини мої! —
— Химерний сон під листям тихий шепіт
І меду дух як вмерли вже гаї!

Журливий спів в осіннім тужнім серці,
Хмарок рожевих танучий привіт!
Останній знак колишнього спокою
Останній згук з пісень минулих літ...

І я — сама!.. Сама в широкому світі!!!
Де ясний день і сонце де моє?!
Це — вечір мій... Вже сутінь ночі близько,
Моє життя поволі росте!..

11 серпня 1920 (Старий Салтів).

ДОМИ І СОНАТА

Із вікон дачі, що в гаю,
Луна Бетховенська соната!
Вона любов співа мою
У блисках золота в гаю...

Я насолоду з тонів п'ю: —
Бо в них журба віта яка-то...
Із вікон дачі, що в гаю
Луна Бетховенська соната!..

10 вересня 1922.

ЕЛЕГІЯ

1. Прибралися ліси у золото осіннє;
В-останнє сонце їм сіяє золоте,
В-останнє їм блакить всміхнулася ласкаво
І щось заховують вони в собі святе...

- 1 Немов з минулих днів знайомая розмова
Літає тихо в них як шепіт милих слів,
Покіль палка любов між ними не заснула
І мертвий, вічний сніг не вкрив колишніх снів...
- 2 І я ходила тут ще в юности, душею
Своєю тонучи у морі ніжних мрій...
Минула юність та... І жаль якийсь за нею
Цвіте як барвний сон тепер в душі моїй.
- 4 Немов віків тягар наліг нам на рамена;
Немає багатьох найкращих серед нас...
Цвіте що-року скрізь весна й тепер зелена,
Але у серці в нас її вбиває час...
- 5, Пригаслим зором ми обводимо навколо: —
Кругом все жовкне, блідне й листя з віт спада,
Здається, дух зими торкається вже чола
І ми самі пливем у далеч як вода...

10 вересня 1922. Сокольники.

Б А Й Д У Ж І С Т Ь

- Куди біжать сі хмари полохливі 11
В поважнім просторі холонучих небес? 12
Де спинять хід вони безцільний і осінній, 13
Стихійний наче смерть?..
- А Тепер, коли безбарвністю ущерть 14
Моя міцна душа сповнилась наче хмара, 13
Я б в далечинь сама воліла б краще йти 12
Без краю, мовчки, мертва, з вуст щоб ані пари, 13
Ніж в тузі безпромінній. +
- Кі кі Співать в — ночі!... 13

23 вересня 1922.

М Е Л Ь О Д І Я

Кому повім журбу мою
Серед осінніх ясних днів?

Минулих днів відгомін — спів
Я в серці стомленім їаю...
Кому повім журбу мою?

Прощальні зграї журавлів
На південь здавна потяглись;
Останні згуки розляглись,
Що з них складався щасний спів... —
Прощальні зграї журавлів...

Барвисте листя золоте, —
Минуле щастя любе те,
Що ним жила, що ним співала,
Що вік в душі своїй кохала,
Тепер вмирає як на те... —
— Останнє листя золоте... —

11 жовтня 1922.

УКРАЇНСЬКА ЗЕМЛЯ

Висі

Українська земля, котру вкрила галич,
При сонці заході гориш ти, наче кров!
А на степи йде з півночі — чорна хмара
Як лава бід, як смерти хоругов...

Моліться всі до сонця, що заходить!

Всі ждять його на завтра через ніч!..

Хай не паде сльози й одної з віч

Хай прірва мук і стогону не зрадить!..

На обрії безмежна мріє далеч;

Злились в одно безкрайшляхи;

Якийсь то шум розлягся над полями,

Якийсь то жаль закрився у думки ..

І ніч іде!.. Найкращі згаслі зорі...

Утратив ціль велику їх любов...

У далені, на сизому просторі

Заснуло все над вечір тяжко знав...

1922 рік.

ІНЖ. САВА ЗЕРКАЛЬ

РОДИНА АЛЧЕВСЬКИХ

ОЛЕКСІЙ КИРИЛОВИЧ АЛЧЕВСЬКИЙ, батько поетеси.

Олексій Кирилович народився в 1840 р. в м. Ромен, на Полтавщині, походить з старокозацької родини. Ще молодим оженився на Христині Данилівні, походження молдавсько-дворянського роду, після цього скоро виїхали до Харкова. Тут вони почали своє нове життя зі скромного трудового заняття, відкривши чайну крамницю. Олексій Кирилович мав вроджений талант і незвичайної сили енергію та волю. В Харкові він прийнявся до науки і набув високу освіту гірничого інженера. Скоро він у Харкові вибився на найславнішу і найбагатшу людину на всю Україну. Як інженер гірник він став до праці у своєму фаху. Своєю енергією і винахідливістю він розгорнув велику економічно-господарську діяльність для економічного розвитку України.

Олексія Кириловича треба вважати батьком української вугільної та металургійної промисловості і національної фінансово-банкової господарки. З його іменем, як творцем, власником або керівником, є пов'язане постання таких найважливіших інституцій, як: Земельного банку, Торговельного банку, Олексіївського гірничо-промислового товариства, Донецько-юріївського металургійного заводу та ряд інших.

В своїм практичному інтересі Олексій Кирилович відзначався великою людяністю до працівників у своїх установах і підприємствах: за їх праці, крім нормальної заробітної платні він виплачував тантієми, тобто додаткову винагороду з частини прибутків, яка іноді досягувала до 50% річного заробітку.

„Багато грошей Алчевські витрачали на добродійні цілі — на розвиток харківського товариства грамотності, суспільної бібліотеки та інших культурних установ. Не шкодували вони грошей і на те, щоб дати бідним людям нагоду відпочити на дозвіллі. Одним з багатьох прикладів того ро-

да заходів може бути святкування ялинки. Збиралися тоді сотні дітей з матерями на те, щоб кожнорічно одержати подарунки: діти Алчевських розважали їх іграми та деклямаціями, а учні недільних шкіл співали хором пісні, давали театральні вистави і влаштовували „живі картини”. Хто ж бував на цих ялинках? Хатні робітники, та біднота з околиць і її діти. Багато бідних отримували від Алчевських постійну допомогу. Вони будували також лікарні, школи, бібліотеки в інших місцевостях, напр., в Олексіївці. Видавали книги.

Алчевські завжди підкреслювали, що **вони українці**. Вони весь час були в близьких товариських стосунках з професорами, напр., з М. Ф. Сумцовим, Гнатом Гайдою (Хоткевичем) та ін. В їх домі влаштовувалися українські концерти, виступи співаків та бандуристів. Нашим мистецтвом, музикою та літературою особливо любувалися їхні діти — співак Іван та поетеса Христя.

Зрозуміло, що така поведінка не відповідала на прямим політики царського уряду. А розбудова багатств української землі, її промисловости, сільського будівництва і банкових інституцій, отже національної економіки, не була згідною з урядовою політикою централізації із трактуванням немосковських теренів як колоній Російської імперії. Така політика московського уряду допровадила до занепаду національно спрямований розвиток економіки України і вкінці до самогубства Олексія Кириловича Алчевського. Становище ускладнювалося тоді ще тим, що в Російській імперії переводилася грошева реформа — заміна двох валют, що існували до 1897 р., срібла та асигнацій, на золото. Грошеві кредити не могли врятувати у той час української промисловості, не тільки тому, що криза значно обмежила їхні можливості, але головне через те, що російські банки, промощуючі собі і закордонному капіталові шлях на Україну й використовуючи кризу, провадили рішучий наступ на незалежний ще від них український банк. О. К. Алчевський все ж таки поїхав до Петербургу просити у всесильного С. Ю. Вітте (1849 — 1915, кількараровий міністер фінансів і пре-

м'єр) десятимільйонової позики, яка могла б запобігти кризі і привернути попередню силу „донецькому басейну”. При цій нагоді виявилася тоді ще не усвідомлювана російська централістична політика; **Вітте відмовив позичку**. О. К. Алчевський, повертаючись додому, кинувся в розпачі під поїзд, в якому їхав (Це сталося в 1901 р. по „Українській Радянській Енциклопедії”). Його авторитет у Харкові був такий великий, що всі, навіть потерпілі на упадку банку, обвинувачували тільки міністра, а не Алчевського. Смерть О. К. Алчевського приспішила катастрофу ним керованих підприємств, бо на його авторитеті і на довірі до нього справа ще трималася. Після його смерті на біржі настала паніка, наслідком якої всі цінні папери втрачали свою вартість, а особливо акції підприємства Алчевського. Наскільки різко впали в ціні акції підприємства Алчевського, видно на прикладі Харківського земельного банку — при нормальному курсі вони нотувалися 440-450 руб., а кілька днів після його смерті всього 125 руб.

Родина Алчевських реагувала на катастрофу незвичайно. Вона не старалася зберегти щось для себе, і разом з декількома іншими родинами спішили покрити зобов'язання своїми власними домами та маєтками. За законом вони не були зобов'язані цього робити.

Банки, що затримали в себе акції, або скуповували їх за безцінь, дуже **розбагатіли**, а в першу чергу **Московський банковий дім Рябушинського**. Упадок Харківського банку тяжко відбився і на пов'язаних з ним промислових підприємствах і на одному з найбільших з них — Донецько-юріївському об'єднанні. Від того часу українська промисловість стала безборонною перед апетитами російських і французьких фінансових концернів. Така ж доля припала і заснованому Алчевським Олексіївському гірничо-промислому об'єднанню. З цього скористав найбільше Волзько - Камський банк.

Подібне сталося в Києві. Київський комерційний банк, що обслуговував українську цукрову промисловість, впав жертвою навмисне скерованої акції. Азовсько - Донецький

банк у Петербурзі з допомогою французького капіталу розпочав на догідних умовах кредитувати цукрову промисловість та скуповувати акції Київського банку. Він став одним з головних монополістів для фінансування цукрової промисловости. На тлі штучно створеної кризи йшов процес нищення національної фінансово-кредитової системи, і скріплення фінансової монополії російських, у першу чергу петербурзьких банків.

На похорон Олексія Кириловича прийшли тисячі людей і на його могилу покладено сотні вінків. Але скоро після цього, люди, що багато йому завдячували, зовсім його забули. Нікому не прийшло на думку увіковічнити його пам'ять. Сотні й тисячі його друзів, співробітників, службовців і клієнтів забули свій борг". (О. Кононенко-Трофимовська: Родина Алчевська. „Український Самостійник", Мюнхен, Квітень 1963).

Від того часу українська фінансово-економічна і промислова господарка стали безборонними перед ненажерними московсько-російськими і французькими концернами.

Родина Алчевських від цієї катастрофи зазнала повного маєткового краху і опинилася в скрутних матеріальних умовах.

Покійний Олексій Кирилович але полишив по собі вічний і живий пам'ятник, побудувавши місто АЛЧЕВСЬК в Донецькому басейні, як одно з головних і найбільших промислових центрів. Число населення в 1897 р. виносило 20.000 душ, а в 1956 р. — 251.000 душ.

Сучасне українське покоління про О. К. Алчевського і його родину або зовсім нічого не знає, або знає з московської окупаційної версії тенденційно-фальшивої, що мовляв: „син дрібного торгівця... Розбагатів внаслідок фінансових спекуляцій... Пізніше збакрутував" але не подаючи причин. В цей спосіб сучасна шовіністично-імперіялістична Москва покриває злочини старого імперіялістичного царського уряду С. Вітте, причину самогубства О. К. Алчевського.

ХРИСТИНА ДАНИЛІВНА АЛЧЕВСЬКА, мати поетеси

Христина Данилівна походить з молдавсько-дворянського роду, який прийшов в Україну після Прутського бою, у XVIII ст. на Гетьманщину і поселився в м. Борзні, на Чернігівщині, де й народилася у 1843 (померла 2. VIII. 1920 р. в Харкові). Виховувалася на творах Т. Шевченка та тодішніх письменників і поетів. Одна з найславніших і видатних педагогів України на той час. Все своє життя присвятила на підняття культурного і освітнього стану української інтелігенції і широких селянсько-робітничих мас, через założені нею педагогічно-освітні заклади, в яких сама викладала й керувала, а разом з тим і працювала як суспільно-громадська діячка.

Від 1862 р. Христина Данилівна відкривши утримувала аж до 1892 р. на власні кошти Жіночу Недільну Школу у Харкові, що тоді славилася як найкраща школа в тодішній Російській імперії, та в якій обстоювала українську мову і вчила творів Шевченка. Щоб допомогти своїм вихованцям і широким верствам населення в підшукуванні відповідної літератури, Христина Данилівна склала бібліографічний збірник: „Что читать народу” в трьох томах, які вийшли в 1884-1906 роках, крім того написала посібник для навчання дорослих з багатьма ілюстраціями у вигляді хрестоматії під назвою: „Книга взрослых”, яка вийшла у 1899 рл., ще написала спогади: „Передуманое и пережитое” та багато статтів в тодішніх журналах і газетах. З своїми працями Христина Данилівна виступала на внутрішньо-імперських і світових виставах. Приймала участь в Міжнародній Лізі Освіти і була обрана віце-президентом цієї Ліги.

„Алчевська повезла два томи своєї книги на Всесвітню виставу в Парижі і на Конгрес Міжнародної Ліги народної освіти. Треба було вкладу великої енергії, щоб звернути увагу на ці книги, бо в Алчевської не було нікого з впливових людей, щоб тим заопікувалися. Багато допомогла в тому Софія Ковалевська (1850-1891, професор математики на університеті в Стокгольмі — С. З.). Праця Алчевської здо-була нагороду — почесний диплом. Книга мала великий ус-

ніх та відгук, на який вона цілком заслуговувала.

Справа недільних шкіл набрала великого значення і розмаху. Вони повстали у багатьох місцях України і Кубані, закладені Алчевською і її помічниками, або вже за готовими її зразками.

На другій виставці Христина Данилівна подала відомості про утворені недільні школи. На цій виставці вона пережила хвилину справжнього тріумфу” (О. Кононенко-Трофимовська: Родина Алчевських).

В травні 1892 р. святковано її 30-літній ювілей діяльності в школі і 25 літній ювілей Жіночої Недільної Школи в Харкові, а в 1912 р. — 50 літній ювілей педагогічної діяльності Христини Данилівни.

До кріпаків — селян Христина Данилівна ставилася з найбільшою любов'ю і де тільки могла бути в їх обороні і допомозі, там ставала на їх сторону. Не бракувало Христині Данилівні й щирого українського патріотизму, як її приписано в московських біографіях, що вона „увлекалась Малорусским движением”.

Один з наших авторів так оцінив життя і діяльність Христини Данилівни: „Стара Христя Алчевська була відома у свій час у цілій імперії російській, як найбільш видатна, віддана, невтомна діячка в галузі позашкільної освіти. При шкільній системі, пануючій у цілій імперії впродовж віків, міністерство освіти свою діяльність скеровувало не на те, щоб поширити навчання, а саме навпаки, його завданням було зовсім неприховано всіма способами гальмувати справу освіти, а найбільше — не допускати тієї освіти в народні маси. Отож, цілком природньо, для багатьох дітей і молоді з народу шкільна освіта була зовсім недоступна. Брак освіти в народі особливо виразно відчувався в 60-их роках минулого віку, коли здійснювались реформи Олександра II — скасування кріпацтва, проведення судової реформи, постановня земств, а разом з тим і можливості громадської роботи, якої перед тим імперія зовсім не знала, бо все в державі робилось урядовим порядком. Христя Алчевська — мати, зраз відчула потребу того історичного моменту нести в народні

маси освіти, і всі свої зусилля та неабиякі здібності спрямувала саме в цей бік.

Дякуючи невтомній енергії Алчевської, її відданості й жертвності на користь улюбленій справі, вона своїм ентузіазмом служення справі народньої освіти запалила численні лави ідеалістично настроєно інтелігенції, головним чином студентської молоді, і зусиллями цих світляних душ з їх надхненням на чолі, плодом їх жертвенної праці постала низка освітніх курсів різних ступнів і програм, мережа недільних шкіл — спершу в самому Харкові, потім по всій Україні і, навіть, поза Україною.”

(Проф. Кость Титаренко, „Визвольний Шлях”, Лондон 1957).

Другий автор так окреслює життя Христини Данилівни Алчевської:

„Відкіля ж енергія і наснага, що її виявляла Алчевська? Счевидно, від її природних здібностей, що переборювала несприятливі щодо навчання обставини її дитинства. Її батько вважав, що для дівчини не конечна освіта, і тому вона навчалася самотужки. Дитиною прислухалася під дверима до того, чого вчили її братів і так навчилася читати та дещому іншому. Коли брати були в гімназії, вона вже їм допомагала вчитися і писала для них шкільні завдання на замовлені теми. Ще з юнацьких років вона усвідомила, що вміти читати й писати є насолодою, до якої вона повинна допровадити якнайбільше людей. Цьому завданню вона віддала своє життя, перериваючи його тільки на час війни з Туреччиною в 1877-78 роках, бо тоді вона віддалася допомозі раненим, яких привозили до Харкова.

Алчевська весь час була центром і об'єднуючим чинником усіх того роду шкіл. Від неї вони отримували не лише надхнення до праці, але й величезний досвід та жертвенну опіку.”

„Померла Христина Данилівна 2 серпня 1920 р. в Харкові і її похоронено на міському цвинтарі. Друзі поставили на її могилі скромний бетоновий хрест з написом: «ПРОСВЕТИТЕЛЬНИЦА НАРОДУ Х. Д. АЛЧЕВСКАЯ».”

(О. Кононенко-Трофимовська: Родина Алчевських).

Большая Советская Энциклопедія подає тенденційно фальшиву дату смерті Христини Данилівни 1915 рік, щоб тільки прикрити свій жорстокий терор на українській інтелігенції і народі.

ДМИТРО ОЛЕКСІЙОВИЧ АЛЧЕВСЬКИЙ, син О. і Х.

Алчевських

Дата народження не встановлена. По освіті закінчений гірничий інженер, був найближчим помічником свого батька у всіх працях. В 1920 році опинився в Криму і там був замордований московськими окупантами большевиками.

ГАННА ОЛЕКСІВНА АЛЧЕВСЬКА, дочка О. і Х. Алчевських

Дата народження не встановлена. Закінчила університет у Харкові і стала учителькою, але скоро вийшла заміж за харківського інженера архітекта М. А. Бекетова, ніякої ні освітньої, ні організаційної праці не провадила. Померла 1 травня 1920 р., стала жертвою московської большевицької окупації.

М. А. Бекетов, інженер архітект відомий в Харкові і в цілій Україні з своїх монументальних будов, як: будинок Бібліотеки в Харкові, будинок Медичного Товариства, будовою Юридичного й електричного інститутів, будовою банків, будовою Комерційного Інституту і багатьох інших (понад 30 споруд); будував також у Січеславі, Симфорополі й Донбасі.

Народився 1863 року, помер 1941 року.

„Х” — син О. і Х. Алчевських

„На жаль на ім'я невідомий, за большевицької окупації України викладав латинську мову в школах. Він помер від голоду у Харкові в 1942 р. підчас німецької окупації. Тоді від голоду померло багато харків'ян.”

(О. Кононенко-Трофимовська. Родина Алчевських).

ГРИГОРІЙ ОЛЕКСІЙОВИЧ АЛЧЕВСЬКИЙ, син О. і Х.

Алчевських

Григорій Олексійович (1866—1920) народився в Харкові, закінчив математичний факультет Харківського університету і Музичну Консерваторію у Москві, в класі співу і композиції. Український талановитий композитор, автор пісень на тексти творів Т. Шевченка, Лесі Українки, своєї сестри Христі і інших авторів; написав симфонічний твір „Олексій Попович” і кілька романсів, в тому 6 українських.

Жив з того, що провадив навчання гри дітей і студентів багатих родин.

ІВАН ОЛЕКСІЙОВИЧ АЛЧЕВСЬКИЙ, син О. і Х. Алчевських

(27. XII. 1876 — 10. V. 1917), народився в Харкові, тут же закінчив освіту в Харківському університеті і віддався мистецтву співу, ставши відомим українським співаком світової слави (драматичний тенор). Свій мистецький талант проявив в 1901 р., ставши солістом Петербургського Маріїнського театру і пробув тут до 1905 року; в 1907—1914 роках став організатором і меценатом українських концертів у Москві, разом з тим виконавцем головних точок програму; в 1908 і 1910 роках гастролював по Європі, співав у Парижі і інших головних містах, на сценах театрів; в 1914 р. заснував і керував Українським Товариством „Кобзар” у Москві.

Мав розкішний щодо краси і діапазону голос, однаково вдало виконував героїчні, епічні, драматичні, ліричні оперні партії. Неперевершене досягнення Івана Олексійовича — партія Германа („Пікова дама” — Чайковського).

Помер у парубочому стані 10. V. (н. ст.) 1917 р. на сцені оперного театру в м. Баку (Кавказ) підчас 3-го акту „Аїда”, як співав головну партію Радамеса.

ХРИСТЯ ОЛЕКСІІВНА АЛЧЕВСЬКА, ПОЕТЕСА — дочка

О. і Х. Алчевських

Христя Олексіївна (народилася 16 березня 1882 року в Харкові, померла 27 жовтня 1931 р. в Харкові від хвороби серця), закінчила жіночу гімназію в Харкові, а потім в цій

Здається у Ольги Кобилянської є згадка
сидить дуже гарна Христя Алчевська а
до неї" приїжджала Ольга Кобилянська
і там нібито зазначено, що Алчевська
розстріляна НКВД в 1931 році. 112

же гімназії стала учителькою французької мови, і на все життя лишилася педагогом. Уміла дуже добре деклямувати й читати поетичні твори.

З ранніх літ у Христі Олексіївни проявилось уміння і талант до писання поезії і вже в 1900 роках почала писати і містити свої поезії в таких виданнях: „Хлібороб”, „Літературно-Науковий Вістник”, „Нова Громада”, „Зоря”, „Рідний Край”, „Українська Хата” (П. Богацького і М. Шаповала) і в альманахах: „Досвітні огні”, „Розвага”, „Українська муза” і інших. По 1922 році друкувала свої твори в таких виданнях: „Червоний Шлях”, „Всесвіт”, „Зоря” і інших; зробила кілька перекладів з Беранже, Вольтера, Жюль Верне і інших світових авторів.

Поезії Христі Олексіївни Алчевської зібрані і видані в таких збірниках: 1) „Туга за сонцем” — 1907 р., 2) „Сонце з-за хмар” — 1910 р. 3) „Пісня життя” — 1910 р. 4) „Вишневий цвіт” — 1912 р. 5) „Пісні серця і просторів” — 1914 р. 6) „Моему Краю” — 1914 р. 7) „Встань сонце” — 1916 р. 8) „Пробудження” — 1917 р. 9) „Клематис” — 1922 р. 10) Драма „Люїза Мішель” — 1930 р.

З її збірок бачимо, що вона національно свідомою українкою стала ще з юнацьких років, завдяки вихованню її батьками, в старій козацько-українській традиції, що потім в цій традиції і напрямі мала вплив і на свого брата співака Івана Олексійовича. Та певно, найбільший вплив на виховання з Христі української патріотки мав великий український педагог і патріот, тодішній учитель в селі і маєтку Алчевських — Борис ГРІНЧЕНКО.

В 1957 р. в Києві вийшла „Антологія Української Поезії” до якої увійшли й твори Христі Олексіївни Алчевської.

Інж. С. Зеркаль

ЛІТЕРАТУРА И ДЖЕРЕЛА

1. Абрамов Я. В.: Наши воскресные школы, их прошлое и настоящее. С. Петербург 1900.
2. Алчевська Х.: Тогочасне й наше. Харків 1911.
3. Богацький П. А. „Українська Хата”. Спогади. Новий Їорж 1955.
4. Большая Советская Энциклопедия. Издание второе. Том 2. Москва 1950.
5. Вахтерова Е.: Пятьдесят лет работы для народа (К 50-ти летнему юбилею Х. Д. Алчевской). Москва 1912.
6. Енциклопедія Українознавства. Том I. Париж 1955.
7. Кононеко-Трофимовська О.: Родина Алчевських. Стаття в журналі „Український Самостійник”, Мюнхен. Квітень 1963 р.
8. Лекаренко Д. М.: Из истории изучения читателя в дореволюционной России.
9. Лепкий Богдан: Струни. Антологія Української поезії. Частина II. Берлін 1922 р. Стор. 254-256.
10. Мазуркевич О. Р.: До оцінки педагогічної діяльності і творчої спадщини Х. Д. Алчевської (Стаття в журналі „Радянська Школа”, 1958 р., чис. 3-4).
11. Новый Энциклопедический словарь. Второй том. Издатель: Ф. А. Брокгауз, И. А. Ефрон. С. Петербург 1913.
12. „Северный Вестник”, С. Петербург 1887. Журнал.
13. Старк Е.: Петербургская опера и ее мастера (1890-1910). СПб 1911.
14. Титаренко К., проф.: Іван Алчевський. Стаття в журналі „Визвольний Шлях”, Лондон 1957, книжка V, VI, VII. Стор. 560, 663, 1035.
15. Українська Загальна Енциклопедія. Том I. Львів 1935. Ст. 71-72.
16. Українська Радянська Енциклопедія. Том I. Київ 1959.
17. Яголин Б.: Вдохновенный мастер. Жизнь и творчество И. А. Алчевского.

З М І С Т

	Стор.
ВІД УПОРЯДЧИКА	3
ЛИСТУВАННЯ ХРИСТІ АЛЧЕВСЬКОЇ	7
ПЕРЕДМОВА (до оригіналу)	9
ПОЕЗІЇ	11
Переклад з Гете. До М—кого	13
Віки й люди	14
Дівчина й співець (Пам'яті брата)	15
До Нього	23
Апольогія „Ганни” (Іван Франко й Ганна)	23
До Ганни	25
Смерть Ганни. Ганнина душа	26
По її смерті. Її пам'яті	27
Чому? Липнева ніч	28
Пам'яті моєї матері	29
Самітня. Доми і соната. Елегія	30
Байдужість. Мельодія	31
Українська земля	32
РОДИНА АЛЧЕВСЬКА	33
ОЛЕКСІЙ КИРИЛОВИЧ АЛЧЕВСЬКИЙ	35
ХРИСТИНА ДАНИЛІВНА АЛЧЕВСЬКА	39
ДМИТРО ОЛЕКСІЙОВИЧ АЛЧЕВСЬКИЙ	42
ГАННА ОЛЕКСІВНА АЛЧЕВСЬКА	42
«Х» ОЛЕКСІЙОВИЧ АЛЧЕВСЬКИЙ	42
ГРИГОРІЙ ОЛЕКСІЙОВИЧ АЛЧЕВСЬКИЙ	42
ІВАН ОЛЕКСІЙОВИЧ АЛЧЕВСЬКИЙ	43
ЛІТЕРАТУРА Й ДЖЕРЕЛА	45

Тираж 300 примірників

Print. Prometey, 133 E. 4th St., New York 2, N.Y.